

Zohidova Zamira Hazratovna

*Qahqadaryo viloyati Kitob tumani 90-umumiy o`rta ta`lim maktab
amaliyotchi psixologi*

Annotatsiya: *Oilada doimo tinchlik bo`lishi, bo`sh vaqtini faol tashkil etish, madaniyat, san`at maskanlariga oilaviy sayohatlar uyushtirish - oila barkamolligini ta`minlashga xizmat qiladi. Oilada bolaning to`g`ri tarbiyalashning asosiy shartlaridan biri tarbiyada hamjihatlikdir. Ta`lim tarbiya masalasi murakkab bo`lib, bunday ulkan mas`uliyatli, sharaflil ishni oila, mahalla, maktab va keng jamoatchilik bilan hamkorlikda olib borish muhim o`rin egallaydi.*

Kalit so`zlar: *oil, bola, mahalla, vatanparvarlik, maktab, hamkorlik, ota-ona, mardlik, mehr-muhabbat.*

Mamlakatimizda bolalar to`g`risida, onalar haqida g`amxo`rlik qilish chinakam davlat siyosati darajasidagi faoliyatlarga aylanib bormoqda . Jamiki yaxshi narsalar - bolalarga shiori yanada baralla jaranglamoqda. Keyingi yillarda mazkur masala yuzasidan qabul qilingan qarorlar fikrimizning isbotidir. Ma`lumki, bola maktabga kelgunga qadar ham, maktabda o`qish davrida ham, asosan oilada tarbiyalanadi. Oila davlatning asosiy kurtagi sifatida bolalarning dunyoqarashi, xulqi va didiga ta`sir ko`rsatishi tabbiy holdir. Oila a`zolarining ma`naviy birligi yoshlarni har tomonlama kamol toptirishning dastlabki va asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Farzand ta`lim va tarbiyasi rivojlantirish tamoyili asosida amalga oshirilayotgan bu hamkorlik bolalarni qiziqtirish qobiliyatini, o`z ta`lim faoliyatini tahlil qilishni, hamda ota-ona tomonidan farzandini muntazam nazoratini nazarda tutadi. Ingliz faylasufi Frensis Bekonning fikriga ko`ra - "Bola oilaning quvonchi, ota-onaning ko`magi, jamiyatning hayotiy kuchidir. Bolalar tufayli hayot yanada

shirin, o'lim esa unchalik dahshatli ko'rinmaydi" – naqadar to'g'ri va ayni kerakli jumlar. Bugun zamonamiz rivojlangani sayin "ota-onalik ma'suliyati" tushunchasi ham keng qamrovli tushunchaga aylanib bormoqda. Otaona farzandini moddiy jihatdan ta'minlaydi, tarbiyalaydi hamda ta'lim olishini tashkil etadi. Oilada tarbiya uzoq muddatli, uzluksiz, ko'p qirrali jarayondir. Ta'limchi?, nazarimizda ta'lim ham tarbiya singari oiladan boshlanib aynan shu dargohda mustahkamlanadigan jarayon. Ayniqsa maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar ta'limida maktabgacha ta'lim tashkilotlari va ota-onalar hamkorligining o'rnini beqiyosdir. Qachonki oila va maktabgacha ta'lim tashkilotlari hamkorlikda faoliyat olib borar ekan shundagina ko'zlangan maqsadga erishiladi. Inkoriy bo'lmas haqiqat. Shunday ekan har bir bola biz kottalar uchun qimmatli gavhar, yoki yangi unib, o'sib borayotgan nav niholdir. Shu sababli har bir ota-ona farzandi uchun, o'qituvchilar tarbiyalanuvchi kichikintoylar uchun qancha e'tibor, vaqt, mablag' sarf etishsa shuncha yaxshi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini ota-onalar bilan jamoa tarzida va yakkama-yakka holda ishlash shakllarini mohirlik bilan qo'shib olib borish, keng aholi orasida pedagogik tashviqot ishlarini tashkil etish tufayli bolalarni tarbiyalashda ijobiy natijalarga erishish mumkin.

Bola tarbiyasida maktab o'rnini ham juda beqiyosdir. Har bir bola maktab ostonasiga qadam qo'yar ekan, o'zining kelajakdagi qiladigan ishlarini jaxji ongida tasavvur qiladi. Maktabda olgan bilimlari, ta'lim-tarbiyasi, bu ishlarining amalga oshishida albatta o'z ta'sirini o'tkazmay qolmaydi. Oila, mahalla, maktab hamkorligida quyidagi tamoyillarga afnal qilinganida samaradorlik yanada yuqoriroq bo'ladi:

- ta'lim tarbiya jarayonida hamkorlik harakatlarining ish birligi
- tarbiyalanuvchiga xurmat va talabning uyg'unligi.
- hamkorlik jarayoni sub'ektlarning teng huquqliligi va yuksak mas'uliyati.
- ota-ona farzandining maktabgacha bo'lgan davrdagi jismoniy, aqliy va ma'naviy rivojlanishini ta'minlash. Bularning barchasi bolaning yetuk inson bo'lib voyaga yetishida muhim ahamiyatlardan biri hisoblanadi.

Tarbiyaviy, tashkiliy, uslubiy ishlarni hayotga tatbiq etishda har bir fuqaro,
www.tadqiqotlar.uz

oila, mahalla va maktab o'zining shart-sharoiti, atrof-muhitni taxlil qilib:

- o'quvchi, o'qituvchi, ota-ona;
- maktab, oila, mahalla, jamoatchilik;
- oila, mahalla, maktabgacha ta'lim muassasalari, maktab; yo'nalishlariga amaliy tarbiya ishlarini hayotga tatbiq etib va shu kun talabi darajasida targ'ibot ishlarini olib borilsa, natijada tarbiya masalalari bo'yicha ijobiy yutuqlarga erishish mumkin..!

MTTi xodimlarini ota-onalar va oila bilan hamkorlikdagi ishlarining eng keng tarqalgan shakllarini quyida keltiramiz: "Zero bolalarni tarbiyalash bu kelajakni tarbiya qilmoqdir". Tarbiyachi va ota-onalarning o'zaro munosabatlariga yangi yondashuvlar, axbarot almashinuvi va pedagogik bilimlarni targ'ib qilishdagi hamkorlikdan dialogik yo'nalishdagi ota-onalar bilan tarbiyachining shaxslararo muloqoti sifatida hamkorlikka o'tish. Bu yerda asosiy tushuncha diolog bo'lib, u shaxsiy teng muloqotni, birgalikda tajriba ortishni anglatadi. - ota-onalar bilan yakkama-yakka ishlash. Ilg'or pedagogik tajribalarni ko'rsatishicha, ishning bu turi katta ahamiyatga ega. Bunda tarbiyachi oila va bolaning shaxsiy xususiyatlarini o'rganib ularni o'zining tarbiyaviy ishida hisobga oladi. MTTlarimiz tajribasida ota-onalar bilan yakkama-yakka olib boriladigan ishlarning turli xil shakllari aniqlangan; oilaga tarbiyachining borishi, ota-onalar uchun suhbat o'tkazish, ularga maslahatlar berish, ota-onalarning muassasa hayoti bilan tanishishlari. - ota-onalar bilan jamoa tarzida tashkil qilinadigan ishlar. Bular ota-onalarning guruhviy va umumiy majlisi, ota-onalar maktabi, anjumanlar, shanbaliklar, savol-javob davralari. Shunday qilib, maktabgacha ta'lim muassasasining oila bilan hamkorligi turli shakllarda amalga oshiriladi. Ushbu shakillar an'anaviy (ota-onalar yig'ilishi, suhbatlar ham individual, ham guruh shaklida olib boriladi) va noan'anaviy (ota-onalar bilan konferensiya, davra suhbatlari) bo'linadi.

Tarbiyada talabchanlik, ota-ona va katta yoshdagi kishilarning o'zaro ahilliklari, kichiklarga g'amxo'rlik, osuda turmush va halol mehnat faoliyati oilaviy tarbiyaning asosini tashkil etadi. Bundan tashqari har bir oilada farzand tarbiyasida aniq bir maqsad bo'lishi kerak. Eng muhimi, farzandlarimizni nafaqat bo'lajak ota-

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

---

ona yoki aka-uka, opasingil sifatida, balki jamiyatning haqiqiy fuqarosi, kelajagiga ishonuvchi, unga sadoqat bilan xizmat qiluvchi inson, vatanparvar posbon sifatida ham tarbiyalashga e'tibor berishimiz lozim. Oilada doimo tinchlik bo'lishi, bo'sh vaqtini faol tashkil etish, madaniyat, san'at maskanlariga oilaviy sayohatlar uyushtirish - oila barkamolligini ta'minlashga xizmat qiladi. Oilada bolaning to'g'ri tarbiyalashning asosiy shartlaridan biri tarbiyada hamjihatlikdir. Ta'lim tarbiya masalasi murakkab bo'lib, bunday ulkan mas'uliyatli, sharaflil ishni oila, mahalla, maktab va keng jamoatchilik bilan hamkorlikda olib borish muhim o'rin egallaydi. Mahallaning ustunligi shundaki, bu yerda ko'p yillar davomida birga yashagan, bir birini bilgan, sinagan, tanigan kishilar istiqomat qiladilar. Ular har bir oiladagi muhitni va har bir bola tarbiyasini, ota-onasini mahallada tutgan o'rni, mavqei hamda imkoniyatlarni yaxshi biladilar.

Bolalarni barkamol inson qilib tarbiyalash maktabni oila bilan mustahkam bog'lamay turib, tarbiya sohasidagi butun ishlarni muvaffaqiyatli amalga oshirib bo'lmaydi. Shu maqsadda ota-onalar o'rtasida ta'lim-tarbiyaga oid tashviqot ishlarini kengaytirish ularni maktabning faol yordamchilariga, o'quvchilarning sinfdan va maktabdan tashqaridagi ishlarida har tomonlama foydali tashkilotchilariga aylantirish zarur. Jamiyatning jadal rivojlanishi, faoliyat turlarining tobora murakkablashib borishi shaxs ongiga ko'rsatayotgan ko'rinmas ta'sirlarning kuchayishiga olib kelmoqda. Mana shunday sharoitda kishining mavjud bilimi, kasb-hunari, malakalari kamlik qilib qolmoqda. Eng avvalo, insonlarda oilada tarkib topgan did, farosat, aql, odob, emotsional madaniyatga muhtojlik sezilmoqda. Estetik, axloqiy va boshqa tarbiya sifatlari kundalik hayet ehtiyejga aylanib bormoqda. Tabiiyki, bunday sifatlarga oilaviy tarbiya orqali asos solinadi, kamol toptiriladi. To'g'ri, bunda ijtimoiy tarbiyaning o'rnini inkor etib bo'lmaydi. Ana shu nuqtai nazardan ularning birligiga, o'zaro hamkorliklariga asoslansak, barkamol inson tarbiyasida muvaffaqiyatlarga erishish mumkin. Oilaviy tarbiya pedagogika fanida murakkab muammolardan biridir. Uning murakkabligi shundaki, har bir oila o'ziga xos ibtidoiy guruh bo'lib, tarbiyada faqat mazkur guruhga xos xususiyatlarga asoslanadi. Bola tarbiyalashda buyuk mutafakkir bobomiz Mirzo

Ulugbek shunday deganlar: "Oilada ota-onalar ayniqsa o'qimishli ota-onalar o'z farzandlarining haqiqiy inson bo'lib kamol topishiga alohida e'tibor berishlari lozim". Shunday ekan, har bir ota-ona farzandining tarbiyasiga ko'proq e'tibor berishi, ularga alohida vaqt ajratib, odob-axloqdan dars berishi, yomonlarga yaqin yo'latmasligi lozim ekan. Ana shunda ular ota-onasi va el-yurtiga xizmat qiladigan, ularga ikki dunyoda obo' olib keladigan yuzlarini yoruğ va boshlarini yuqori qiladigan farzand bo'lib ulğayishadi. Uzoq va boy tarixga ega bo'lgan xalqimiz o'zining ta'lim-tarbiyaga oid ulkan merosga ega. Bu meros bugungi avlodni, insonparvarlik, mehr- muhabbat, oqibat, vatanparvarlik, yuksak axloq ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Xozrgi kunda bola tarbiyasiga, ularni jahon talablariga mos bilim olishlariga, hunar egallashlari, har tomonlama yetuk inson bo'lib voyaga yetishlariga ota-onalar ma'suldirlar. Tarbiyaning asosi oiladan boshlanadi. Har bir inson dunyoga kelar ekan, uning insoniyligi, ahloq-odobi, xulq- atvori, dastavval o'z oilasida shakllanadi. Har bir ota-ona tarbiyaning o'ziga xos qonunqoidalarni o'zlashtirib, ularga amal qilishi lozim. Negaki oilada bola tarbiyasi g'oyat nozik, murakkab masala bo'lib, ota-onadan pedagogik bilim, katta tarbiyachilik mahoratini talab qiladi.

Oila, mahalla, maktab hamkorligi rejasini tuzish:

- Tarbiyaviy ishlar o'tkazish dasturi va shu dastur asosida mahallada yashovchi har bir bola bilan bu tarbiyaviy ishlarni olib borish.
- Mahallada bolalar dam olishlariga, qiziqarli ishlar bilan shug'ullanishlariga imkoniyat yaratib berish.
- Mahallada tarbiyaning ta'sirini oshirish.

Kabi ko'plab ishlarni olib borish, o'quvchilarni har tomonlama axloqli tarbiya topishlariga keng imkoniyatlar yaratadi. Ta'lim va tarbiya sohasiga etiborni kuchaytirish bu borada hukumatimiz tomonidan qabul qilingan va hujjatlarni, ma'muriy ko'rsatmalarni samarali bajarish uchun oila, mahalla, maktab hamkorligi faoliyatini o'ziga xos pedagogik tizim, uslub va shakllariga ega bo'lishilari zarur. Utkazilgan tadbirlar har tomonlama puxta, shuning bilan qatnashganlarning yoshlariga mos pedagogik va psixologik mujassamlashtirgan, mantiqan teran,

qiziqarli va ko'rgazmali, amaliy jihatdan qisqa va lo'nda estetik jihatdan keng ko'lamli bo'lishi kerak. Hamkorlikda olib borilayotgan ishlar mahalla hududidagi barcha yoshlarni qamrab olgan holda, ularning yoshlaridan, qiziqishlaridan kelib chiqib ularni foydali ishlarga yo'naltiriladi.

Xulosa o'rnida shuni ma'lum qilamizki Yosh avlodni yaxshi xulqli, vatanga sadoqatli qilib tarbiyalashda ularning yosh jihatlariga, harakteriga ahamiyat berish lozim. Chunki bularsiz tarbiyada ko'zlangan maqsadga erishib bo'lmaydi. Mahalla, maktab, oila hamkorligining ijobiy tomonlari shundaki - bolaning dunyoviy bilimga ega bo'lish, fikrlarning keng bo'lishi, noto'g'ri ta'sirlarga berilmasligi, uyda, maktabda bo'sh vaqtini unumli utkazishni taminlashga va xalqiga, jamiyatga foyda keltiradigan shaxs bo'lib ulg'ayishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. I.Karimov. Barkomol avlod -O'zbekiston taraqqiyetining poydevori. T-1997y.
2. I.Karimov. Ozod va obod Vatan, erkin va faravon hayet-pirovard maqsadimiz.T-2000y.
3. A.K.Munavvarov.Pedagogika.T-1996y.
4. A.K.Munavvarov.Oila pedagogikasi.T-1994y.
5. Kamolova, A., & Ergasheva, G. S. Q. (2022). Yosh avlodni tarbiyalashda xalq pedagogikasini manbalarining o'rganishning o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari. Science and Education, 3(12), 590-592.
6. Nishonova M.Ya., & Kamolova A.O. (2021). O'SMIRLARGA HUQUQIY BILIM BERISHDA KEYS STADI TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. Экономика и социум, (8 (87)), 42-45.
7. Nishonova, M. Y., & Kamolova, A. O. (2021). USING CASE STADE TECHNOLOGY IN LEGAL EDUCATION FOR TEENAGERS. Экономика и социум, (8), 42-45.